

Megjelenik minden esztendőben sokféle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 ft; félévre 3 ft; negyedévre 1.50 kr. Előfizethet minden postahivatal és könyvárusnál.

Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr. **Szerkesztői szállás:** mászáros utca 2. szám, 2-lik emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

Sayous Ede.

Csak a legközelebbi napokban tapasztaltuk, mennyire nem ismer bennünket a külföld, mely téves értesülések után ítél felőlünk. Csak a legközelebbi napokban kellett szomorú mosoly közt olvasgatnunk a külföldi lapokat, melyek parlamentünk jelenlegi helyzetét, az itt uralkodó viszonyokat, hangulatot és eseményeket annyira elferdítve közölték, hogy senkit sem lephettek meg jobban az elmondottak, mint bennünket, kikről ott szó volt.

A nemzetek soraiból oly soká ki voltunk szorítva, hogy a külföld egészen megfélemlkezett rólunk, s igen nagy meglepetéssel fogadta, midőn 1848-ban Magyarország oly hatalmas életjelt adott magáról. De nem sokára ismét oda jutottunk, hogy Ausztriában senki sem keresett bennünket, s a külföld alig ismert mást Magyarországból, mint bőkezű gavallérait s a hajszpedrót.

1867 óta jobban felénk fordult a figyelem, s mint valami újonnan felfedezett világrészszel kezdtek foglalkozni velünk. A forrás, melyből merítették, német forrás volt. Pedig két évtized alatt minde meg történt, hogy e forrás lehető moecosk legyen.

Ily körülmények közt nagy elismeréssel találkoztak mindazok, kik elfogulatlanul szóltak felőlünk a külföldnek, s kik nem tartották hasztalannak a fáradságot, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzenek, s a szerint nyilatkozzanak.

Sayous Ede ezek közé tartozik. Nyelvünket is megtanulta, hogy megismertthesse irodalmunkat és történetünk egy részét.

Lapunk ez ideig első számában jelent meg részletes értesítés Sayous-nak »Histoire des Hongrois et de leur littérature politique de 1790 à 1815« című művéről, mely irodalmunk fejlődési korszakáról s politikai mozgalmairól szól, nyugodt tárgyilagos-sággal és kellő alapos-sággal. Azon ritka könyvek közé tartozik ez, melyek közvetlen forrásból merítve beszélnek felőlünk a művelt világnak. Önálló mű az, melyhez a fiatal francia tudós maga gyűjtötte az adatokat, s mielőtt véleményt, ítéletet mondott volna, először közvetlen meggyőződést szerzett.

Nemcsak megtanulta nyelvünket annyira, hogy folyékonyan beszél és írja, hanem el is jött Magyarországra, s csak azután írt felőlünk. Jó barátunkká lett, kitől bizton várhatjuk, hogy valahányszor felőlünk ír, mindig alaposan s a kellő ismeretekkel fog írni.

Közönségünk általános érdekltségének hiszünk eleget tenni, midőn bemutatjuk őt, kit már a Kisfaludy-Társaság is ez évi nagygyűlésén egyhangulag külső tagjául választott.

Sayous Ede egy régi francia protestans család

meg történelmi tanármak. — Legöröme-stebb foglalkozott mindig a történelem és irodalom tanulmányozásával, s 1866-ban a régi francia költészetéről írt egyik tanulmánya által lett docteur en lettres.

Sayous a magyar nyelv tanulmányozásához 1867-ben fogott, s mihelyt megismerkedett a nyelvvel, irodalomtörténetünkkel is nagyban foglalkozott. Három ízben Magyarországon is volt, nevezetesen 1868., 69. és 71-ben. Pesten irodalmunk több jeles tagjával megismerkedett.

A könyv, melyet a múlt év végén kiadott, csak egy része az általa tervezett történelmi műnek (1790—1815). Ez után a középkori magyar történelmet és művelődési viszonyainkat óhajtja megismertetni a francia közönséggel, mely már e könyvét is élénk érdekltséggel fogadta.

Jelenleg a finn nyelvet tanulmányozza.

Sayous több fölolvasást is tartott a magyar viszonyokról. Nevezetesen tavaly Svájjában a francia sebesültek javára rendezett ily fölolvasásokat, melyekben hazánkat tüzetesen ismertette, szölván egyszersmind azon viszonyról is, mely Magyarországon és Ausztria közt fönáll, a mit nagyon meg kell magyarázni külföldi emberek előtt, hogy végre valami homályos fogalmat szerezzenek.

Ha sok oly elfogulatlan ügybarátunk volna külföldön, mint Sayous, hamar tisztulnának a fogalmak, melyek mint a sűrű köd állnak köztünk s Nyugat-Európa legműveltebb nemzetei közt.

A külföldnek sok tekintetben alaposabb fogalmai és ismeretei vannak messze világrészek vad szigeteiről, mint azon országokról, mely évszázadokon át volt a civilizáció védbástyája tatar és ozmán inváziók ellen.

— r.

A szendrői gróf.

— Ballada. —

(A Kisfaludy-Társaság pályázatán díszesetert nyert költemény.)

Tátong a zord éreg,
A fáklyafény remeg,
Oly vérvörös a lég,
Oly halavány az arc,
S a koporsó oly sötét.

Sayous Ede.

tagja, melynek neve ismeretes hangzású déli Franciaországban. Mint annyi sok más protestans család, a múlt században ez is száműzetett és Svájjában települt le. Itt, Genfben született Sayous 1842. január 10-kén.

Atyja azonban 1852-ben visszatért hazájába, s Párisban telepedett le. Sayous itt kezdte meg iskoláit, s itt is végezte be oly jó sikerrel, hogy már 1863-ban tanár lett a versaillesi lyceumban, honnan 1865-ben a Charlemagne-lyceumba hívták

»Föl, föl a szemfedőt!
Még egyszer lássam őt!
A hervadt ifjuság
Elpusztult tavaszát,
S az átlöttem kobelt!«

»Nagyúr! bűd elragad:
Mért vádolod magad?
Véletlenül esett
A szörnyű baleset,
Te nem akartad azt!«

»Igen, véletlenül!
Ki rójjja vétkemül?
Hah! hol riad a vád?«
»Sohol! — mély esend van itt:
Nem hallsz mást, csak imát.«

»Nem, nem! valaki szól,
A lelke hallja jól!
Azt mondja: tudtam én,
Hogy vérem az: ücsém,
A kire rálvők!«

»Óh! szívünk fölrijed...
Gondolni is ilyet:
Oly néma itt a esend,
Hogy egy sohaj se leug,
Csak lízas szűd dobog.«

»Nem, nem! valaki szól,
A lelke hallja jól!
Azt mondja: nóm miatt
Kelltem meghalni,
Mert féltém tőle őt!«

»Óh jaj, ki mondja ezt?
Ily balhít mért eseszt?
Halld, esend van mindenütt,
És zajt mi más sem üt,
Mint dobogó szived.«

»S mégis szól valaki,
A lelke szívja ki!
Azt mondja, hogy: soha
Nem hallgat el szava,
Óh soha, sohasem!«

»Nagy ég! mily láz gyötör!
Kezedben mért e tör?
Szemedben örülés
Vad lángra villog, és
Földulja arcodat!«

»Hah! már tudom, a vád
Hol fészkelte magát!
Szívemben zúg a hang
Mint kárhozat-harang
A végítéleten!«

»Megállj! Óh! mit tevé?
Szivedből foly a vér!
»Hah! már onyész a hang...
Már vége, vége van...
Mily kéjes ez a — esend!...«

S tátong a zord üreg.
A fáklyafény remeg,
Oly vérvörös a lég,
Oly halavány az arc,
S a koporsó oly sötét!...

Ífj. ÁBRÁNYI KORNÉL.

A nővérek.

— Eredeti elbeszélés. —

Az Órhalmi-család híres család volt egész Felső-Magyarországon. A régi időben, midőn a nemes-
ség ősi jogainak fényéből egy sugárkát sem halá-
szott el a modern civilizáció, Órhalmi Mátét már
egy mértföldről megsüvegelte a szegény ember,
sőt még a jegyző, meg a tisztelendő, de még a
fiskális úr is kalapot emelintett az alispán úr előtt.
Ha Órhalomról négylovos hintójával behajtatott
Óvárosra, ha a kikent-kifent Jancsi huszár kiszál-
lott a bakra s magasan lebegő kócsagos kalpagját
fejébe nyomta, jaj lett volna annak az ember fiá-
nak, ki a díszes hintó előtt ki nem tér.

Máté urat az egész megye tisztelte, szerette,
mert becsületes és jószívű volt. Az igaz, hogy nem
igen szeretett magánál kisebb urakkal barátkozni,
de a szegény embernek azért jóakarója volt, s ha

jobbágyait megkérdezték volna, hogy minő föl-
desurat ohajtának, nem akad egy is, ki nála
jobbát kíván.

A mire Máté úr különösen büszkélkedett, az
családja volt, mely ha nem is Bendeguztól, de
legalább is Csák Mátétól származott; aztán meg
szónoki tehetségére és két leányára: Etelkára és
Margitra. Szóval, mint az öreg úr néha kedélye-
sen mondá, annyi büszkesége van, hogy már azt
sem tudja, mire büszkélkedjék.

A megyei gyűlések alkalmával, mikor már
jóízűen kibeszélte magát s hatalmas hangjával s
érveivel összemorzsolta ellenfeleit, midőn a jó
barátok siettek vele kezét szorítani, igen jól
érezte magát; hanem otthon, ha két leánya meg-
simogatta bozontos bajszát s megcsókolgatták,
akkor látta, hogy mégis csak ilyenkor boldog
igazán. Sokszor is elgondolta magában, hogy
nincs férfi, ki leányait megérdemelné. Dehogy
van olyan egész világon!

A boldogult jó nagyságos asszony mindig azt
kivánta, hogy a kegyes isten csak addig tartsa
meg életét, míg Margitot férjhez adhatja, vagy
legalább hajadonná növekedve láthatja. Mintha
csak tudta volna, hogy az nagyon messze van,
azt aligha megérheti.

Egy este a vicispán uréknál nagy társaság
gyűlt össze. A szép asszony — mint legjobb háziass-
zony — mindenki iránt olyan szíves, szeretetre-
méltó volt, hogy nem győzték eléggé csodálni.
Viruló arcán az élet ült; ajkán mosoly, szemében
öröm, s ez az asszony másnap mégis halott volt.
Mulság közben hirtelen rosszul lett, s a vidám
emberek közül elment a halottak közé.

Máté uram karjára vette két kis gyermekét s
odament velük anyjukhoz, ki már a ravatalon
feküdt, égő viaszgyertyák közt. A kis Margit
azt kérdezte, hogy: »Sokáig fog a mama aludni?«
Etelka még azt sem kérdezte. Meredten nézett
a halottra. Órhalmi uramnak szíve majd megha-
sadt fájdalomában. »Azért boldog egyszer az
ember, hogy aztán annál boldogtalanabb legyen?«
sohajtá magában.

A szilárd, erős lelkű férfi sohasem szokott sírni,
most sem könyezett; hanem pár hó mulva olyan
ész lett, mintha éveket szenvedett volna át.

Mikor temetés után a sírboltól két kis leányá-
val ismét visszatért az ősi házba, olyan elhagyott-
nak érezte magát, mintha csakis most jött volna
a temetőbe, nem a temetőbe, a pusztába, hol sem
élő, sem halott nincs mellette. Sokszor megcsó-
kolt a kis Margitot, ki vidáman mondá, hogy
míg a mama alszik, majd ő fog fölfigyázni Etel-
kára. A gyermekek világra mosolygása épp úgy
éles tör volt szívének, mint a könyvek, melyeket
később hullattak.

Máté uram jó darab ideig egész életkedvét
elvesztette. Nem törődött a világgal, nem törődött
hivatalával. A kik ekkor látták és neje életében,
azt a különbséget találták, mint a mi az ifjú és
aggastyán közt van.

— Nem sokára oda jutok én is. Ott van az én
helyem az én Boriskám mellett!

De nem oly hamar történt.

Az öreg Teréz néni, az elhunyt fiatal asszony
egyik jószívű nőrokona nem sokára a házhoz költ-
özött és legalább fölfigyázott a gyermekekre, ha
anyjuk helyét nem pótolhatta is.

Órhalmi Máté uram csak azt vette észre egy-
szer, hogy nem halt meg, sőt nincs is kedve meg-
halni. Margit már ekkor tizenhatodik évét érte el
s olyan bájos lányává fejlődött, hogy hetedhét
országban sem találhatták volna párját.

Margit szépségének híre gyorsan terjedt el a
megyében. Az Órhalmiak háza ismét népes lett;
talán még népesebb, mint az előtt. A megye ifjai
tömegesen siettek a szép Margittal megismerkedni,
kinek fekete ragyogó szemén, mint madár a esap-
pon, fogva maradtak.

Margit igen jól tudta, hogy szép, és ezért büszke
volt. Alig vetette le a gyermeköltönyt, már koro-

nát tett fejére és zsarnokpalcát vett közébe, hogy
azonnal uralkodjék rabszolgái fölött.

S nem is panaszkodhatott, hogy nem volt elég
rabszolgája. Már nővérét is úgy szoktatta, hogy
parancsának engedelmeskedjék. Alig volt ugyan
közöttük öt év korkülönbség, de azért Margit
hatalmas parancsoló tudott lenni. A kis szerény,
nyájas Etelka, ábrándos kék szemével nem is
mert nővéreére tekinteni, ha az valamit parancsolt.
Hát még ellentmondani!

Margit volt az idősb testvér, neki kellett a
korán elhunyt anyát pótolnia. Margit pótolta is,
sőt fölülmúlt. A szelid lelkű, vidám anya sohasem
lett volna kis Etelkára iránt olyan szigorú, mint
volt a nővér. A parancsolásra termett fiatal hölgy
csak parancsokat osztogathatott.

Etelka látta, hogy a néni mily szigorú, köve-
telő idegenek irányában is, mennyire tisztelik a
finom lovagok, kik körülte megjelennek, azért
néha könybe lábadtak szemei, ha parancsoló sza-
vát hallotta, de megbocsátott neki, mert — meg
lehet — az ő javáért teszi.

Margit tavaszi napja teljes fényében ragyo-
gott. Sok kérés jelentkezett. A fiatal leány vagy
mindenikét, vagy egyiket sem akarta elfogadni.
Ovakodott megsérteni a derék ifjakat, kiket mind
egyformán szeretett, egyre becsült. De azért vala-
mennyiért nem áldozta volna föl egyetlen korom-
fekete hajfürtjét.

Órhalmi Máté uram nagy röstelkedve ugyan,
hanem végre mégis kénytelen volt kimondani,
hogy egyikőjük sem a választott. Szépen körül-
írva, takarosan és kiméletesen igyekezett meg-
mondani a nem vigasztaló választ, de azért csak
kilátszott a szeg a zsákból. Mégis kosár a kosár!

Máté uram megsodorgatta bajszát és dörmögve
mondá egyezben:

— Ugyan kire vársz, leány, ha már olyan
embert is elutasítasz, mint Kenderesi Aladár, kinek
ötezer hold földje van egymás mellett?

— Nem bánom én, ha az egész hold is mellette
van, nekem még sem kell olyan úrfi, kit egy fia-
nyul megriasz. A minap háromszor vetette le
hátáról a »Cifra«, pedig azt én úgy megülöm, hogy
ő halálra szégyelhetné magát.

— Majd keresek számodra valami esikóst, ha
éppen ilyen kell.

— Királylány teszem, ha rabszolgám lesz! —
visszazá Margit. Azután határozott hangon mondá:
»Sohse aggódjék miattam, kedves apám, úgy sem
használ semmit. Nem megyek én férjhez, mert
úgy érzem, hogy nem tudok szeretni.«

II.

Az Órhalmi-kastély majdnem az utolsó épület
volt a faluban. Meglehet, még akkor építették,
midőn azt gondolhatták, hogy a nagy falu a tiszt-
tartói lak felé, az óvárosi dűlő irányában fog ter-
jedni. A falut azonban balfélt építették, és így az
urasági lak — vagy mint neveztek: »kastély« —
valami fölkiáltó jel gyanánt a falu végén maradt.
Az erkélyről a legszebb kilátás nyílt a közel
vidékre. Körülötte virágos kert, hol Etelka kis-
asszony öntözgette virágait. A tisztartói lak irá-
nyában természetes gesztenyefasor húzódtott, hol
esténként, midőn nyáron a nap elvonult, Órhalmi
Máté uram két karjára fogta leányait és el-elsé-
teltatott velük órahosszra.

Margit sehogy sem volt megelégedve a regé-
nyes helyvel, hol mint szántóföldek töltötték ide-
jükké. Ők, kik a faluban, sőt a megyében a legte-
kintélyesebbek, itt szégyenszemre laktak, egy-két
zöld fától, szinehagyott virágtól, néhány eselédttől,
vadászott környezet. Margitnak sehogy sem tet-
szett ez az élet.

Különösen pedig nem tetszett azért, mert Etelka
is napról-napra nőtt s olyan szép lett, hogy Margit
is féltékeny lehetett rá. Csak hogy Etelkának egé-
szén más természete volt, mint a kedély s kacér
Margitnak. Nyájas, szelid, szende, valóságos angyal
volt, mint az ilyen szép leányokra szokás mondani.
Szemből valódi jóság sugárzott.

Margit nem is győzte eléggé dorgálni, korholni, hogy miért olyan gyámoltalan. Tanuljon tőle, ilyennek kell lenni a nőnek, mint ő, különben kinevetik a férfiak. Etelka kisasszony, noha mindenben hallgatott okosabb nővére s türe szelvényeit, ebben az egyben nem hallgatott rá. A galambot nem lehet sassá képezni! Apja is jobban szeretete kisebb lányát, s gyakran merengve nézte szép arcát, mely annyira hasonlított egy másik, feledhetlen archoz.

Milyen különböző, homlokegyenest ellenkező természetű volt ez a két testvér. Margit a zajt, társaságot kedvelte; lovagolni, vadászni volt szenvedélye; az volt egyetlen vágya, hogy a férfiakat megszigyenítse. »Mi joggal is tartják magukat ezek főlebbvalóinknak? — mondá nem egyszer. — Én urat nem ismerem el magam fölött.« Etelka pedig szerette a magányt, boldog volt, ha virágai közt lehetett. Ha az erkélyre korán reggel kiült és nézte a nap keltét, vagy este a nap nyugtát, ha atyja karjában végig sétálhatott a gesztenyefasoron, oly elégtelnek érezte magát. Szelid, ábrándos kedélye igen kevéssel megelégedett.

Etelka már jobban érezte árvaságát, mint Margit, kit a fény, pompa, az élet örömei jobban elfoglaltak, hogysen anyja emlékével sokat foglalkozhatott volna. Margit mindent megbocsátott testvéreinek; de azt már zokon vette, hogy Etelka néha a fasorok közt tovább is ment, mint kellett volna, és olykor-olykor Bogyo Bálint tisztartó uramékhoz is betekintett. Margit kisasszony ugyan nem tagadhatta, hogy Bogyo Erzsike esnős, kedves, derék leánya, hanem egy Órhalmi nemes lánynak ilyen tisztartó-lánynyal társalogni, ki nem is nemes leány, valóban illetlen.

A tisztartóék pedig úgy örvendtek mindannyiszor, ha a földesúr leánya ájtott hozzájuk, hogy valóságos ünnep volt a háznál. Bezeg Margit kisasszony még egyetlenegyszer sem lépte át küszöbüket, mit Bogyo Bálint uram zokon is vett a nagyságos kisasszonytól, ki bizony egyszer csak lealázhatta volna magát Erzsikéjéhez.

Ez a Bogyo Bálint tisztartó az öreg Órhalmi egyik jobbágyának fia volt, kit mint eszes gyermeket Órhalmi Máté alispán úr atyja neveltetett, s midőn a gazdasági iskolákat Óvárt bevégelte, megdte az órhalmi birtokba tisztartónak. És Bálint úrral ugyancsak meg lehetett elégedve Máté alispán úr, mert birtoka ilyen becsületesen, pontosan, kifogástalanul még akkor sem lett volna kezelve, ha maga veszi át a gazdaságot. A tisztartó hízelkedett is magának, hogy bár atyja még sült paraszt volt, az ő gyermekei már illő nevelést kaptak. Erzsike, az igaz, hogy nem volt a pesti leánynöveldekben, sem angolul, franciául nem tud, a zongorázáshoz sem sokkal többet ért a rekedt hangu kántornál, hanem azért derék lány, olyan jó gazdaszony, kivel Margit kisasszony minden büszkesége mellett is szígyen nélkül szoríthatna kezét. Kálmán fiát nem is említette az öreg, kit jöbbs fiutestvére neveltet Pesten, s maholnap ügyvéd lesz belőle, ki előtt nyitva áll a világ.

Klára asszonynak, Bálint uram szerette élet-párjának, nem is volt egyéb vágya, minthogy az a rozsz Kálmán fia egyszer a maga ura legyen, illően meggazdagodjék és azután mindnyájukat magához vegye. (Erzsikét bele nem számítottá, mert a kishalmi ispán olyan sokat jár a házhoz, hogy akkoráig Erzsike kisasszonyból bizonyára kishalmi ispánné lesz).

Egy délután Etelka kisasszony a jó Teréz néni-vel ismét betoppant Bogyo uramékhoz.

Erzsike tárt karokkal, öleléssel fogadta. Klára asszony és Bálint uram is szívélyesen üdvözölték a nagyságos kisasszonyt és nem győzték eléggé köszönni és meghálálni jóságát, hogy Erzsikéjüket olykor-olykor meglátogatja.

— Teréz néni, ha akar, el is mehet. Ma sokáig, igen sokáig fogok Bogyo uraméknál időzni. Olyan jó kedvem van, hogy magam sem tudom, mi lelt.

Teréz néni csakhamar föl is kelt és bocsánatot kért, hogy mennie kell, de azok a cselédek otthon annyi gondot adnak az embernek, hogy alig távozhatik mellőlük. Csakis addig dolgoznak, végeznek valamit, míg az embert látják, aztán azonnal henyelnek, lustálkodnak.

Mind a tisztartóék, mind Etelka kisasszony méltányolták Teréz néni aggodalmait, és egy szóval sem marasztalták, midőn összeszedte magát és haza indult. A pitvarajtótól visszafordult még egyszer és biztosította Etelka kisasszonyt, hogy estefelé, ha nem jó maga utána, majd kocsis fog küldeni.

Etelka a tisztartóéknál egészen másképp érezte magát, mint otthon. Tulajdonképp otthon érezte magát úgy, mintha idegen helyen lett volna. Az öreg tisztartó uramékat tisztelte, Erzsikét pedig szívéből szerette. Már előre ki is kötötte magának, hogy lakodalmán ő lesz az egyik nyoszolyólány.

— Ma nekünk is olyan jó kedvünk van, mint a nagyságos kisasszonynak! Valami nagy öröm vár ránk.

— Ugyan mi? ... Talán csak Erzsike nem lett menyasszony? — kérde kíváncsian a földesúr leánya.

— Dehogy, dehogy! — viszonzá Klára asszony. — Hogy is jut Etelka kisasszonynak ilyen eszébe?

— Hát mi különös van abban, ha egy ilyen szép, derék leányt valami becsületes, derék ember feleségül akar venni? Csak aztán derék legény legyen is ám az, a ki az én Erzsikémet megérdemelné akarja.

— Oh! nem arról van a szó, nagyságos kisasszonynak; hanem ...

— Talán bizony megvette a háromréti kis kuriát a földekkel?

A tisztartó úr nem várhatott tovább, mert Etelka kisasszony jó kedvében annyira belejött a különféle találgatásokba, hogy az igazít itélet napjáiig sem találta ki.

— A való tehát az, — mondá Bogyo Bálint, — hogy ma örömnapp van nálunk, mert az a rozsz Kálmán fiam, kit tizenhat év óta nem láttam, ma haza érkezik.

— Hát ma érkezik? — kérde komolyan Etelka kisasszony.

— Hacsak valami nagy szerencsétlenség nem éri, akkor alighanem ez örában fog megérkezni. A Gyuri kocsist, már jó előre eléje küldtem a lovakkal, hogy mint a villám, oly gyorsan röpitse haza a fiút. Hiszem, hogy haza is röpiti.

— Alig várom, hogy lássam azt a rozsz fiut! — mondá Klára asszony. — Nem is képzeli nagyságos kisasszony, mennyire vágytam, már látni. De a sógor olyan különös ember, mindig azt írta, nem való a gyermeket elkényeztetni, akkor fogják ismét láthatni, ha majd örömetek is telik benne. Bálintom is biztatott, hogy csak várjunk, meg ne haragitsuk a pesti sógort, majd csak elérkezik az idő, midőn örvendhetünk látásának.

A tisztartóné asszony már előre mindenféle szebbnél-szebb történeteket tudott elmondani Kálmán fiáról, ki még kicsi korában megbizonyította, hogy derék ember fog válni belőle.

Alig végzé a tisztartóné asszonyom mondókáját, csengés-bongás hallatszott messziről, a Gyuri kocsis olyanokat eserdített a lovak közé, mintha a sárkányokat még az operencián túla akarná hajszolni.

Csend lett, néma csend a szobában.

(Folytatás következik.)

SZÉPPALUDI Ö. FERENC.

Magyarország államgazdászata az Árpád-királyok alatt.

I. Az államgazdászata: az állam földének birtoklása, mivélése; a nyors termények földelgázása; az ország lakosai erkölcsi-, véd- s munkacerejének fölosztása; jelenkori értelmében: a tőke és munka, vagyis a birtokos és munkás néposztály-

nak állapota. Örökös kísérletek, melyek megfejtésében az államok, s ezekben egyes társulatok évezredek óta különböző utakon fáradoznak. Amaz erkő arányos fölosztása s működése a társadalmat virágzóvá teszi, aránytalansága a súlyegyet fölbontja, s az egésznek bukását idézi elő. Az országalkotmányi szellemi alapja: a nép erkölcsi- és vallásos kegyellete; anyagi alapja: annak munkássága. A mai gyárak, iparvállalatok, jótékony takarékok stb. egyletek a középkori klastromok s különféle szerzeteknek megannyi újabb alakú — emezek a hierarchia, amazok a vállalkozó érdekek keletkezése — kinaszai. Mindegyiknek célja: a haszonélvezet, mely üdvös, ha ezt a szerzet, vállalkozó nem csupán saját javára, mások kizárásával veszi igénybe, hanem miként a földből fölszálló, majd eső alakjában visszahulló gőz, maga körül áldásos és termékenyítő forgalmat idéz elő.

I. István király a kereszténység megalapításával a mivélés alá vett földbirtokot, és ezen a munkás nép erejét egyszersmind a király s papság szolgálatára fölosztván, s ebben az uraknak és saját jobbágyaikra nézve példát adván: az ország földje s népe a király, papság s nemesség közt majdnem egyenlő három részben oszlott meg. Ezen birtok-arány azután a király s nemesség rovására, a mindegyik által dúsan adományozott papság javára, kivált II. Endre óta, kit az urak a királyi földbirtok maradványából is ki akartak fosztani, egészen megváltozott. A szolgandó kötelezettsége ekközben nem csak nem javult, sőt az uraknak, főpapoknak és a királyi család tagjainak egymás közti viszálja, egymás jobbágyainak pusztítása egyeseknek s az egész államnak sok viszályt okozott, mert fűnt s alant az erkölcsi érzet elvadt, s az általános erkölestelenség fertőjéből szörnyek álltak elő, átkai a szolgaság és erőszak e korszakának. A II. Endre óta megbomlott földbirtok s honvédelmi rendszert azután I. Lajos király 1351-ben, az ősiség és kilencedadó által szabályozta.

II. Földbirtok. A germán hódítók, midőn a római birodalomban helyet foglaltak, a meghódított tartomány földjeit lehetőleg egyenlő részletekre osztva, ezek birtokán maguk közt sorsot vetének — a lood, allodium. Hódító Vilmos, a hastingsi csata után, a legyőzött angol-szászok földjeit a maga hatvanzere normannja közt osztá föl, mely osztály, telekkönyvbe foglalva, a későbbi osztályok s birtokpörökben is irányadóul szolgált. Béla jegyzője szerint, a honfoglalás alkalmával Árpád a meghódított földbirtokot egyes vitézeinek ajándékozta el. Kézai szerint ellenben az egyes nemzetségek és vezérek tetszés szerint foglaltak maguknak szállást. Ez annyiban valószínű, mert az első szállók családjainál maradt örökös birtok fölött az örökös birtokos mindig szabadon és érvényesen rendelkezhetett, míg a királyi adományoknak — csere, vétel s végrendelet, vagy ajándék útján való elidegenítéséhez mindig a király beleegyezése kívántatott. Az is valószínű, miszerint Árpád*) és fejedelmi utódai, részint fővájjai igényeiknél fogva, részint némely vajdatársaknak a rablóhadjáratokban elvesztével, ezek birtokainak lefoglalása által már Géza alatt az ország két-harmadánál többet birtokoltak; minthogy az Árpád-vezérek s királyok alatt befogadott bolgár, besenyő, német urak, jász, kun, szász, oláh népek legtöbbször királyi földön telepedtek, s az Árpád-királyok saját birtokaikon legtöbb klastromot alapítottak.

A királyi szorosabb telekkönyveket IV. Béla hozta be, részint a néhai atyja könnyelmű pazarlásai, s az urak és főpapok önhatalmu foglalásai, részint a tatár-pusztítás miatt támadt birtokzava-

*) Árpád első foglalása birtokainak tanui az unokáiról fennmaradt helynevek, egyfelől Pestben: Takszony, Tas, Solt; másfelől Fehér- s Tolnában: Vél, Tovel, Tormás, Vajk, valamint az utódai által alapított tolna-dunaparti monostorok.

rok tisztázására. A kiálások és országbirák azután, az ország külön vidékein időnkint tartott törvénykozségek alkalmával, a pápi és nemosi földesurakat fölhívták birtokjoguk címének kimutatására. Az egyének kiváltsága s jogállapota többnyire a földbirtokban nyert kifejezést, a mint az t. i. hűbér vagy tulajdon vala. A király népei: a várkatonák s a jáász-kunok, hűbértelkeiket nem örökíthették át szabadon gyermekeikre; a jáász-kunoknál még 1848 előtt is a leányok atyjuk után földbirtokot nem örökölhettek, mint-hogy a telek birtoklása hádkötelezettség terhével járt. Ellenben a királyi városok polgárai, a szepesi és erdélyi százsok ingatlanaik fölött szabadon rendelkeztek. A főpapok s urak hűbértelkei, melyeken ezek katonái laktak, csakis az illető földesúr jóváhagyásával valának örökíthetők vagy másra átruházhatók. A földhöz ragadt pórnak személye, családja s minden vagyona a földesúr lévén, a telekkel együtt adatott-vétegett. A főpapok, mint önmagát kiegészítő halhatlan testület, a világi földesurakkal egyenjoggal birtokolták uradalmait s bíráskodtak jobbágyaik személye s vagyona fölött, a meny nyíben külön szerződés által ebben nem korlátoztattak.

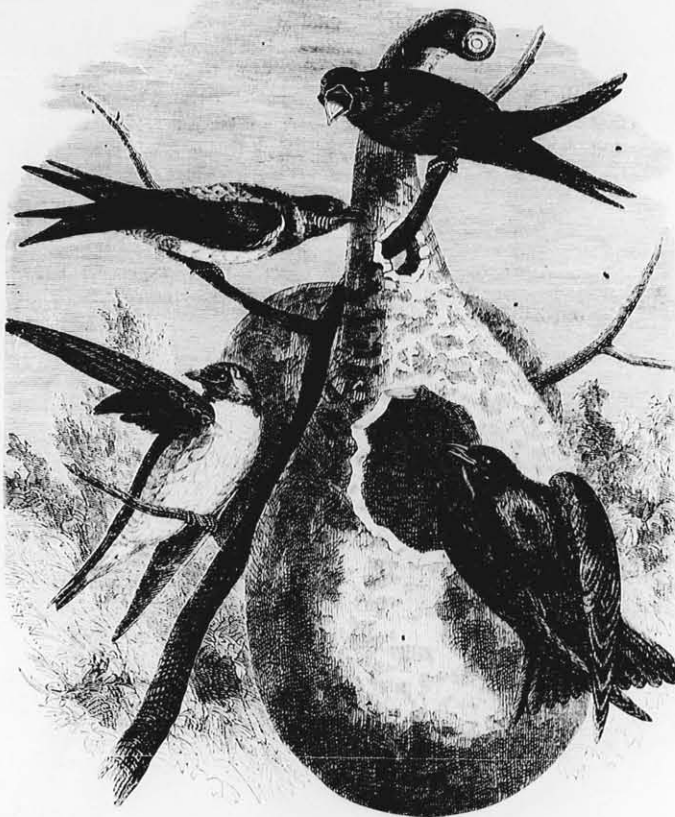
III. A *gazdászlat*, s ebben a marhatartás a magyar embernek annyira sajátja, hogy hajdanában, állott legény vagyona, pénz, drágaság, állomány: mind marháának nevezte; (valamint az ősi rómainál a pecus-pecunia, sz. István törvényeiben is a pénz- és marhabírság egy jelentésű és értékű vala). Még e század elején is a telkes gazda vagyonaállását négy, hat, nyolc ökrös gazda címe tüntette ki. Az ugynevezett kapuadóknak különösen a földmivelésre használt marhalétszámot vették alapul. Az elhagyott telkek, megfogyott kapuszámok, a háboruban megfogyott ember s igásmarha létszámát jelenték. Ha egyik úr a másik úrnak faluját megtámadta, jobbágyainak marháit elhajtotta: a kárvalott úr jobbágyai veszteségét mint magiét számította föl. A szántás-vetés (miután a királyi várnépek s ezek szerint a pápi s úri földmivesszolgák termékeik egy harmadát földesuraiknak, tizedét ismét a megyés püspöknek tartoztak kiadni, sőt 1351 után is, midőn a pápi tized mellett a földesúri kilenced, tehát a termék ötöd-adója állapították meg.) nem igen ösztönöz szorgalomra az adózó parasztot, ha nem élt városok közelében, hol gabonáját értékesítheti. Telt buzavermekről az előrelátó gazda csak ott és akkor gondoskodhatott, hol és mikor a hatalmas urak és gonosz emberek erőszakaitól huzamos ideig biztosnak érezte magát; ámde a XIII. s utóbb a XVI. és XVII-dik század belláborúiban gyakran megtörtént, hogy a nép mindenestül ott hagyta faluját, szerte oszlott, vagy az erdőkben

lappangott, s időnként félve bujt elő földje mivélésére. Azért a szarvasmarha, mint a gazdának a földmivélésben nélkülözhetlen jószágja, mely a hajdan nem igen korlátozott legelőn szabadon tenyésztett, s mint áru külföldre saját lábán szállítható,

nem látott fát, hanem csak apró tisztai füzéseket. Szeged nagy, nyílt mezőváros, növénydús térség; lóvásárain három-négyezer derék szilaj esiköt lehetne szerezni. Szegedtől Pestig szabadon legelésző nyájak, gulyák és ménesek közt volt utja. Pesten sok lókereskedő van, kikből jutányosan lehetne lovat venni, stb. E XV. századi állapot az előző századokra is illik. (Ellenben Szepes, Bereg, Máramaros stb. annyira erdős és laktalan volt, hogy a megyerendszerbe csak később lehetett e vidékeket bevonni).

IV. *Ipar*. Az ősmagyar önkészített bőrlőténye, tej-, hus-, halétele mellett keveset szükségelt. Az elfoglalt új haza ősnépeinél a maig szokásos daróc, fazekas és némi faragott műveken túl kényelmi cikk alig találtott. Zoltán és Taksony hadai nyugot-európai kalandjaikon a fényűzés s kényelem többféle cikkével megismerkedvén, seregestül hoztak maguknak a külföldről oly kézműveseket és munkásokat, kik nekik arany-ézüst kupákat, gombokat s egyéb ékszerket készítenek, az éreket a földből kivájják, sört főzzenek, a földet műveljék, kiken és kik által ők uralkodjanak. Sz. István király a maga püspökei s apátjai kényelméről bőven gondoskodott, midőn őket a felszabadított rabszolgák-kézművesek egész seregével látta el. A király s a főurak szintén gondoskodtak maguk részére kézműves udvarnokokról. A királyi s főpapi várak körül lakó szerződéses kézművesekből váltak időjártával a városi polgárok. A szepesi fiamdek, az erdélyi százsok s a koronkint beköltözött németek képviseltek jelesebben a kézmű-üzletet. A királyi ötvös: *maester* címmel tiszteltetik a XIII. századi okmányokban, míg a mészárosok — Esztergomban 1294-ben tizenhárom volt — szűsők, szabók, vargák egyszerűen említtetnek. Az ötvösséget az egyéb kézművek fölött az arisztokráta magyar is becsülte; aranyműves magyar éltek még a XVII-dik században is találtattak Temes-Lugoson és Nagysároson. A külön kézművesek saját testületet, érhét, nálunk csak a XIV-dik század közepén kezdtek a német városokban képezni. Egy Ó-Budán lelt római korbéli sírkő föliatából tudjuk, hogy Acineumban a kovácsoknak érhé volt — *collegium fabrorum*.)

V. *Kereskedés*. Árpád s utódainak magyarja főleg marháival, lóval s rabszolgával kereskedett külföldre, migsem Kálmán király magyar rabszolgának külföldre árusítását megtiltotta, s bekövetkezik az idő, hogy az ingóságnak nézett rabszolgá paraszt,

Feeskék, lopótök-fészekben.

kivált az alföldön a legbecsesb vala, míg a hegyvidéki tót és oláh inkább a juhászatban gyönyörködött. A vitézlő rend viszont a szép ménesekben lelte kedvét; mert kezdet óta lóháton végezte utait, harcait, azért a ridög gulyák s nyájak, erdei és sárréti kondák fölött az urak egymással külö-

nak megvitázták. A királyi ötvös: *maester* címmel tiszteltetik a XIII. századi okmányokban, míg a mészárosok — Esztergomban 1294-ben tizenhárom volt — szűsők, szabók, vargák egyszerűen említtetnek. Az ötvösséget az egyéb kézművek fölött az arisztokráta magyar is becsülte; aranyműves magyar éltek még a XVII-dik században is találtattak Temes-Lugoson és Nagysároson. A külön kézművesek saját testületet, érhét, nálunk csak a XIV-dik század közepén kezdtek a német városokban képezni. Egy Ó-Budán lelt római korbéli sírkő föliatából tudjuk, hogy Acineumban a kovácsoknak érhé volt — *collegium fabrorum*.)

Dugasztá hantása.

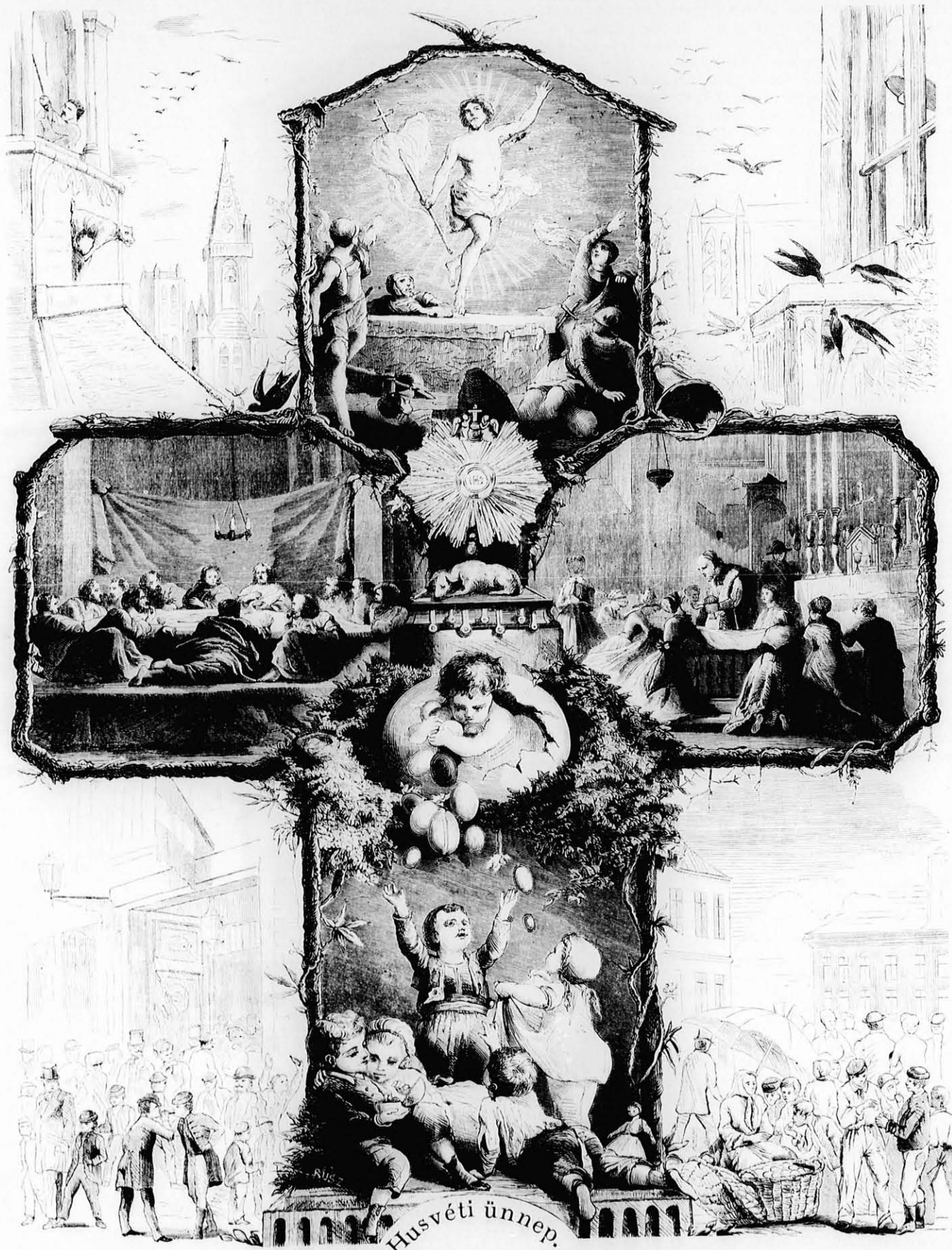
nösen a szép lovak tenyésztésében versengettek. Kun László király egy-egy neki megtetszett paripátért egy-egy falut adott. A francia Broquiere Bertrand, ki 1433-ban Jeruzsálemből jöve, Pancsovánál kelt át a Dunán, azt írja, hogy »Szegedig

mint a telek járuléka ezzel együtt adatott-vétegett. A bel- s külföldi kereskedést nem is magyarok, hanem olaszok, zsidók, izmaeliták, görögök és németek üzték, a magyar földről mintegyik feuntartván a maga külföldi nemzetiségével való

összeköttetését. Velence a maga kalmáriainak II-dik Endrétől országszerte szabad kereskedést alkudott ki szentföldi útja alkalmával s a világ-város kalmárainak itteni főtelepein, Esztergom-ban és Váradon egész utca, sőt városrész róluk

már előbből szent László király szabolcsi törvénye is emlékszik a latin kalmárokról. Duna-Szekeső neve az ottani görög kalmárokról; Villa Macedoniorum volt. A zsidók nyereségvágyát már Kálmán király igyekezett korlátozni; azután

pompában léptek föl itthon, vagy külső fejedelmekkel összejöttükben szakálukat és két oldalt lógó üstöküket gyöngyfüzérrel fonták körül. E keleti gyöngyök vagy az izmaeliták, vagy a velen-ceiek útján szereztettek. A III. Béla ujján lelt

nevezteték; egyebek közt II. Endre egy olasz kalmárt mesternek címez, miként e század elején az alföld népe a görög boltost Antal deák, Krisztóf deáknak nevezte; emitt Velence és Olasz tartja főn maig a kalmár-nép emléktét, miként

II. Endrétől az aranybullában ismét 12.3-ban a papok kivették az ígéretet, hogy a zsidókat nem pártolja; de IV. Béla gyakori pénzzükségében rájuk szorulván, őket a szabad népekkel egyenlőkké tette. IV. Béla és a főurak, midőn teljes

köves gyűrű arab fölrata is keleti származásra mutat. A határokon föllított harmincad a királynak a külfölddel való kereskedésből nyert nevezetes jövedelmei közé számítottott.

Pénzt, mint az áruforgalom általános képviselő-

jét, elsőben I. István király veretett ezüstről. Aranyak byzantikai forogtak kézen, melyek egyes darabjai I. Béla 40 darab ezüst pénzével értek föl. Az 1222-ki arany bulla meghagyván, miszerint az új pénz egyik husvétől a másikig legyen érvényes, a régi pénzek beszédese s új értékükkel kieserülése évenként megújuló számtalan zsarolás- és pórtavarnak lón forrás. 1224-ben az erdélyi szászok általában 500 ezüst márká kamaranyeresség fizetésére köteleztettek. A szepesi németek 1271-ben husvét táján hat hét alatt tartoztak saját pénzeiket a királyi kamaratisztól újért beváltani; a királyi pénzek azonban ütdök olvasztásu ezüstnek kellett lennie. Rézpénzt elsőben II. Endre, utána IV. Béla még többet veretett. Régi pénzeinkből azért maradt fenn oly kevés, mert miként ma is, a külföld elvitte. Forgalmomban voltak a XIII. században a freisachi és cseh garások, velencei aranyak stb.

VI. *Végrendeletek.* 1.) 1138-ból. Márton gróf neje, Magdolna, a férje alapította szala-csatári apátság részére hagyományoz egy Ajándok nevű szakácsot, öt vincellért feleségeik nélkül és három adóst; továbbá: két arany karperecet, hogy kelyhet csináljanak belőle, és husz könyöknyi finom vásznat. Öt fölzsabadított szolga után szabaddá teszi: Hemeci, Cusudi, Atagudi, Cepa, Mahal, Hugdi, Ajándok, Macunat nevű szolgákat. Egyik fiának ad két szolgát: Piakát és Annát, amazt ajándokul, emezt Hemeciért. Nagyobb leányának ad három szolgát: Feina, Finta és Franciát, két borostyánkő füllengőt, két arany nyakláncot és egy bundát. Kisebb leányának négy szolgát: Meina, Manda, Serelmes és Guntát, egy Guanata nevű takácsot, egy hermelin bundát, borostyánkő füllengőt, két nyakláncot, két lovat, zablát, egy nyoszolyát és egy gyolcsfüggönyt.

2.) 1231-ből: Én Anna, Bors gróf neje, halálom előtt, a keresztény hívek szokása szerint, érett megfontolással és szabad akaratjal javaim fölött következőleg intézkedtem: hagyományozom nevezetesen a fehérvári dömés prédikátorok sz. Margit egyházának: a budai olasz kereskedőnél kölcsön kiadott nyolevan márkát és az engem illető nyereséget, s egy öt éves világos pejt lovat; az esztergomi prédikátorok sz. Katalin egyházának: egy Béla királytól kapott födeles kelyhet, meg egy fekete lovat; Margit hugonnak tiz szilaj csikót, öltönyemből egy sárga mentét, tarka szőrmés tunikát; Anna kis hugonnak, István bán leányának egy skarlát tunikát, e fölé palástot, ködmenkét övvel, minden lepedőimet s minden végszövetet; két szalagot, egyiket aranyosat, másikat egyszerűt, azután a Zeoria majort, három asztalabroszt, öt kész kendőt, minden ingemet, tiz szilaj csikót, bársony terítőt, egy aranyozott ezüst övet és egy balaxa köves gyűrűt. A miket Annának hagytam, az esztergomi prédikáló páterek házában lesznek letéve, s föntartanak számára, míg férjhez megy. A lovak pedig maradjanak Margitnál, hol Anna is tartózkodik. Ha pedig ekközben Anna meghalna, a fráterek a szegények és árvák közt az én lelkemért osszák föl. Annáé legyenek a lovakon kívül a szolgálók: Hestasia, Malisa, Pentek, Katha, Ucalov, Hugosina. A pozsonyi prédikáló fráterek házában adjanak egy nagy szőnyeget, melyet nekem anyám Görögországból hozottat, Kelt Bors gróf házában, az esztergomi prédikáló fráterek udvara mellett, Robert fráter esztergomi érsek s káplánjai, a convent prédikátorai, az én uram katonái, papjai és más nemesek és nem nemesek jelenlétében, 1231.

3.) 1277-ből. Ladányi gróf Gotthard, a Hunt Pázmán-nemzetségből, és neje a váradi káptalan által beküldött szalóki pap, Vida előtt tett végintézkedésében egyebek közt Lucia szolgánót szabadsággal ajándékozta meg, de Encek leányát, Violát a gróf a maga leányának, Ábrahám mester nejeének ajándékozta. Zustruch szolgánót fiával,

Miklóssal együtt szabadon ereszté. Gotthard gróf neje a maga birtokát Rofot leányának, ha pedig az magtalan halna el, a boldogságos szüz szigeti apácákra hagyja. Szaganem szolgánót fiával, Románnal és leányával, Szabhaddal szabadon boesátja. Rusint és Anglas leányának, Ábrahám-nőnek szolgálátában maradjanak. Az úrnő magtalan halála esetére mind ezek, mind a többi szolgánók az arany szabadságnak visszaadassanak.

HÖKE LAJOS.

A fecske.

A fecske úgy szólván eszményképe a madaraknak. Nélküle nem volna fogalmunk a teljes légi életről, a gyors, könnyed, gyönyörteljes, fáradhatlan repülésről.

A fecske csaknem folyton szárnyain van, akár erős szárnyvezéssel hasítja a levegőt, akár mozdulatlanul terjesztvén ki szárnyait, mint valami esernyőt; enyhén hintázik s ereszkedik le a lég rétegen. »A repülés — úgymond Montbelliard — természetes állapota, mondhatom kényszerű állapota: repülve eszik, repülve iszik, repülve fürdik s nem ritkán repülve ételi fiókjait. Repülése talán nem oly sebes, mint a sólyomé, de könnyedebb és szabadabb; az előbbi erőlködve halad, az utóbbi gyönyörködve siklik tova a légben, mert érzé, hogy a lég az ő birodalma; s valóban a légben össze-vissza repked, roppant magasságokban s roppant távolokban, majd haránt, majd vízszintes fekvésben, mintha mindenkép élvezni akarná gyönyörét, melynek repülés közben rövid kiáltásokban ad kifejezést. Majd a légtérben repedő rovarokra tart vadászatot, hihetlen ügyességgel követve nyomukat kacskaringós útjukban, majd az egyiket elhagyja a másiktól s egy harmadikat kap el; majd könnyedén surran el a föld és vizek felülete fölött, azokat fogdosni össze, melyeket itt a hideg vagy az eső gyújtott össze; majd ő maga menekszik mozdulatának hajlékonyságával a nyílsebes ragadozó madár elől; röpte irányán annak legnagyobb gyorsasága közben is mindig tudván uralkodni, irányát minden perében változtatja; a légürben egy képzeleti gombolyagot látszik repülésével leírni, melynek fonalszálai mindenfelé egymást átvágó köröket képeznek.

Mintha tudata volna kecsességéről s mintha szükségét érezné, hogy lássák és csodálják, a fecske keresi az ember szomszédságát. Fészket majorjaiban, falvaiban, sőt városai közepén üti föl s talán nincs is madár, melyet oly általános szeretetnek, mint a fészket, sőt a magyar népköltészet szerelni póstásul is használja eme szép dalban:

Repülj fecsém ablakára,
Mondd, hogy nyissa meg szavadra,« stb.

Nagyon pajkos vagy kegyetlen szívű az, ki a fecske életére tör; általában mindenki védi, szereti őt háznál s igyekszik ottmarasztalni. A nép legnagyobb részének véleménye szerint azon házat nem érheti veszedelem, melyben a fecske tartózkodási helyét választotta; azon padlás, melynek eresze alá építette fészket, meg van védve a vilámtól, s ki a fészket megölné, annak tehene tej helyett vért fog adni.

Amerikában még nagyobb szeretet s elkenyezetés tárgya. Az Egyesült-Államok városaiban külön födeleket készítenek nekik, melyek alatt fészkelhessenek. A vendéglők legnagyobb részének tetőzete fölött ott van még a fecske-dűc s minél szebb ez a dűc, annál jobb a vendéglő, legalább azt tartják.

A magános rengetekben tanyázó vad indusnak is kedvence madara. Sátorok közelében valamely fa ágára kivált lópotókat erősít számára s a fecske viszonzásul, mint éber őr, megőrzi a keselyűk ellen szúrítás végett kingatott huszárjait és szarvasbőreit. Az indus ezt hiszi.

Hanem a délamerikai államok szegény rabszolgája az, ki legtöbbször becsúli a fecske társaságát; kunyhója mellé a szomszéd moesarakban vágott magus nádszálat szúr le s arra fűgesszi föl a gondosan kivált s megtisztított lópotókat.

A fecske iránt való rokonszenvünket nem csak az igazolja, hogy barátságosan telepszik meg mellettünk, hogy fészket házunkhoz építi függelékül, nem csak hogy vig danájával minden derült hajnalban üdvözli a természetet, hanem kicérdemli rokonszenvünket rendkívüli hűségével fogva is, melylyel minden évben visszatér a magának egyszer kiválasztott helyre. Hat hónapi távollét után visszamenlékszik a csendes felúra, a vendégszerető földre, a kis szögletre, hol egész biztonságban

építő föl fészket s nevelte föl fiókjait. Nehány száz vagy ezernyi mérföld távolban is megtalálja útját, ismét föllismeri ezt a pálmaligetet a sivatagon, ezt a szigetet a hullások közepette, ezt a tornyot vagy harangot a tágas síkságon, s tévedezés, ingadozás nélkül pontosan megérkezik a kitűzött napon. Ezt számtalanszor tapasztalhattuk s tapasztalhatjuk ismét, ha tojásaink kikéltése után néhány napra megfogunk egy fecsképart s mind a himnek, mind a nősténynek egyik-egyik lábára vékonyka vörös fonált kötünk. A következők évben hajlékunk alatt viszontláthatjuk a két madarat, csupán csak a vörös fonál fakul meg lábukon. Láthatjuk ugy, hogy mennyire hívek ugyanazon egy fészkekhez, azon egy visszatérési naphoz s egyik a másikhoz három-négy éven át.

Alig érkezett vissza (például Senegalból, hol a telet töltötte), a fecske legelőször is fészke építésére gondol, ha csak a régi nincs jó karban, vagy olyanban, hogy azt kijavíthatja. Láthatjuk ilyenkor aztán öt szép aprilisi délelőttökön, melyek vidorságát rövid esiesérgesse és vig röpöködsé még növeli, a mint az utak nedves kátyúinál vagy tócsák szélein földre száll, tele vevén csőrét iszappal, melylyel aztán azon ereszkedve alá repül, hol építeni ellátározta. Itt aztán aláhajolva valami kinyuló gerendába vagy körmeivel a függélyes falba kapaszkolva, miközben erősen farkára támaszkodik (mely ilyenkor testének azt a izmokat teszi, mintha támasztó dűc lenne), s aztán a csőrében hozott iszapot a falhoz ragasztja nyúlós nyálával. Csőre és lábai segítségével az iszapvakolatot pólyával, vékony növényrostokkal s szőrrel keveri össze, hogy erősebb legyen az építmény. »Az ügyes kis építész csodálatos óvatosságu türelmes,« úgymond White de Selborne, »s világért sem halad munkájában nagyon gyorsan, nehogy a még friss és lágy építmény saját súlya miatt leszakadjon. Ezért csak délelőtt dolgozik, a nap többi részét tápláléka keresésére és szórakozására fordítván; a gyűjtött anyagnak időt enged kiszáradni és megkeményedni. Napjában fülhüvelyknyi fallal megelégszik.

Az okos kőművesek is — úgymond az angol természetűdös — azért építik a földfalakat csak darabonként, tartva tőle, nehogy a nagyon lágy alapot a felsőbb részek súlya szétnyomja. Óvatosságukat alkalmasint a fecskekétől tanulták.

Tíz-tizenkét nap múlva a fészkek be van fejezve, s pedig oly rendez és szilárd, hogy azon fal részét látszik képezni, a melyhez ragasztva van. Mint-hogy apró, gömbölyded földdarabkákból van alakítva, melyek egyike a másikára rendez rakatott, ezért a fészkek külseje érdes s a dudorodások rajta vízszintes vonalakat képeznek. Itt-ott, különösen alsó részén szalmaszálak és rostok nyulnak ki belőle, melyek a vakolatba keverveék. Belsejébe száraz fűt van ágyazva, s e fölé toll és pehely.

A dugaszfa.

A dugaszfolyg használata általános. Alig kapunk üveget, melynek szája ily dugasszal ne lenne elzárva. Ismeri mindenki ama szerény, de mégis jelentékeny szerepet, melyet e kis és igénytelen tárgy játszik. Azonkívül a dugaszanyagot nem használják e lábbelinek? Nem készítenek-e belőle különbözően cipőtalpat, mely igen tartós? És ama könnyű mentő esztrakok, melyekkel már annyi emberéletet megmentettek, nem szintén ebből az anyagból készítvék-e? És ez nem mind; mintákat, modelleket, emlékeket szintén ily dugaszanyagból csinálnak, miután a papír, fa vagy más vegyületekből készülték legtávolabbról sem versenyezhetnek ezekkel. A festők pedig legkevésbé sem nélkülözhetik ama páratlan fekete, ugynevezett »spanyol fekete« színt, melyet a nagy ügyességgel megszenesített dugaszfából égetnek.

Nélkülözhetlenné vált körülünk, s nincs egyetlen ház is Európában, melynek kamrájából vagy pincéjéből hiányozneék. Valódi őre sok mindennek. A folyadékokat megtartja számunkra hosszú utakon, s megőrzi annak erejét, illatát nagy idők alatt. Mégis csak kevesen tudják, honnan származik hozzánk, mily uton nyerjük s hogyan készült el használatunkra.

Spanyol, Franciország és Itália déli részén, különösen pedig Algírban, a mint egyáltalán Észak-Afrikában, sok helyen nő a fa, melyet a spanyolok »Alcornoque«, a franciák »Chêne-Liège«, a tudósok »Quercus Suber«-nek neveznek; magyar nevezete »dugaszfolyg.« E helyeken egész ily erdőségek is találhatunk. Tehát itt bizonyos tölgyszájjal van dolgunk, s valóban ennek a fának is van gyümölcse, mint a tölgynek. Csak hogy nem makk-, hanem gesztenye féle, mi az éghajlat más

voltának tulajdonítható. Továbbá ennek a dugasz-tölgynék vagy »Quercus Suber«-nek levelei egész éven át viruló zöldszínűek, e vidékeken térlől szó sem lehetvén, minék következtében az ágak s az egész fa megtartják frissességüket. A törzs csak ritkán emelkedik magasra negyven lábánál, s szélességben nem votokedik a közönséges tölgyfával.

Már kezdetben, midőn a fa még egész esemete, látszik, hogy heja egészen más tulajdonsága, egészen más alkotrészekből álló, mint a többi fahéjak. Sokkal vastagabb, taplóssabb és szakíthatóbb a más fák héjainál. Ha a fa már ötödik évét elérte, a héj alatt nagy mennyiségű, puha, szivacsfajta anyag képződik, mely a legfinomabb s ruganyosabb ilyenemű anyagok közé tartozik. Ezt az anyagot dugaszfának nevezik, s miután előnyös oldalait a lakosok csakhamar fölismerték, nem késtek, hogy hatalmukba kerítsék. Eleintén az egész fát levágták; hanem nem sokára beláták, hogy ez által saját maguk jóléte ellen dolgoznak s mennyire hátrányokra van, miután az által az erdők igen ritkulni kezdtek és jövedelmüket esonkítá meg. Most bevárják, míg a fa teljes felődését elérte s a dugaszanyag is nagy réteget foglal el. Akkor a szorint, a mily terjedelmes a fa, két vagy három hosszvágással fálhasítják oldalait, oly mélyen, hogy a felső szövetek alatt levő dugaszfát anyagot elérjék. Ekkor keresztibe vágják s addig itik a fát, míg a hossz- és keresztmetszés következtében minden oldalról kivágott rész teljesen elvlik a fából, és a fahéjból tisztán kiesik. E művelet, melyet mindig nyáron kezdenek, nemhogy ártalmára, hanem még hasznára van a fának, mert a helyett, hogy mint gondolható volna, elszáradna, még frissebben folytatja virágzását. Hat, nyolc esztendő múlva a kivágott dugaszanyag helyén új anyag képződik, melyet ezután ismét és már könnyebben emelnek le, mint az első képződés alkalmával. Így egy fáról tizenöt-ször, sőt huszszor is tarthatni jövedelmező hántást, mivel a dugaszfát a legtöbbször élő fák közé tartozik és néha harmadiziglen örökségi marad egy-egy családra. A tizennyolc-tizenkilencedik kimetszés alkalmával a fa, mintha teljesen előregedne, a képződésre többé nincs ereje s csak a többől kivágás által vehetni még hasznát.

Indiai szövetek.

Az angol-keletindiai államtitkár hivatalos jelentése számos érdekes részletet tartalmaz a Kelet-Indiában készített szövetekről.

Az indiai muzeumban közel ezerféle változatban vannak ilyen készítmény-mutatványok összegyűjtve, melyek közül hétszáz kiválógatván, tizennyolc vastag kötetbe van osztva s azokban mindegyik körülírásos leírással kísérve, hogy az angol gyárosok utánozhassák ezen mutatványokat, halhogy ez a szövögeték segélyezel lehetőséges. Ezen gyűjteményből egyes példányok úgy Angliának nagyobb gyárvárosában, mint Indiának jelentékenyebb helyein le vannak téve megtekinthetős és tanulmányozás végett.

Régibb időkben, mielőtt a mohamedánok Indiát elvettek, a kiszabott s varrott köntösök teljességgel ismeretlenek valának Indiában, s a ruhaneműeket, még a fővegeket is úgy viselték, a hogy azok a szövöszekről kikerültek, rendszeren mint öveket s lepleket, melyeknek szélessége, hossza s elrendezése attól függött, mire használtatnak; arra-e, hogy csak egyes testrészt, az egész testet, avagy a fejet fódjék-e?

Indiában a varrott ruhák irányában való előítélet semmi esetre sem tűnt el maiglan sem, mert az ilyeneket számos hindu ma is annyira utálja s oly gyalázatosnak tartja, mint a pálinkaivást avagy a részegséget.

A hindu nők az alsószoknyát mint illedelmes ruhaneműt még nem fogadták el s azon előkelő nők, kik divatból mégis fölvettek, mindannyiszor levetik, valahányszor esznek, főznek vagy imádkoznak.

Volt idő, midőn Anglia nagy mennyiségű indiai szöveteket kapott, leginkább az úgynevezett »long-cloth«-kat a calicót, mely utóbbit nevezet a malabár parton fekvő Calicutól ered. Egyebiránt sálók, szőnyegek- és himzésekből Anglia ma sem mérkőzhetik a Kelettel. A Dacca-mousseline is, a mi finomságát és tartósságát illeti, oddig utól nem éretett. Az 1862-diki londoni világkiállításán volt ugyan néhány rőf angol mousseline is, mely 0.0216 hüvely átmérőjű fonálból szövették, azonban a legfinomabb Dacca-mousseline csak negyedrészyire olyan durva. S éppen abban van a lényeges különbség, hogy a legfinomabb európai mousselineknek alig van tartósságuk, vagy csak igen esekély,

míg a Dacca-mousselinek, habár sokkal finomabbak, erősek és tartósak. Ezt abból magyarázhatjuk, hogy az indus szövet, melyet kézzel készítenek, sokkal sürűbben van sodorva s összetelva.

A legfinomabb Dacca-fonálból egy font kétszázötven angol mértföld hosszú. A legfinomabb szövettarabokat bambusz-csővekben szállítják, melyek tizenyolek hüvelyk hosszúak s egy hüvelyk átmérőjűek, s egy ily csőbe esomagolt kelme huszonkét négyzetű lábnyi területet foglal el. Egy perzsa követ királya számára Indiából egy kókuszdióhéjat hozott volt ajándékba, melybe kilencven láb hosszú turbánkendő volt elhelyezve. Arurongzór császár bizonyos udvari ünnepegy alkalmával leányának szemrehányást tett a miatt, hogy teste minden tagjának körvonalai a legtisztábban átlátászanak ruházatán, mire a leány szemérmesen azzal védte magát, hogy hiszen hét köntöst öltött fel egymás fölé!

A kasmír-sálókból kétféle fajta van; az egyik, melyet apró darabokban szőnek s aztán varrnak össze, s a másik, melyet bizonyos minta után közönséges kelmeire hűmeznek. Az igazi kasmír-fonalat »pasumia«-nak hívják s azt a tibet-kecskéknek nem gyapjából, hanem polyéből készítik. Az ország különböző hegyes vidékein termelt ezen gyapjút mind Kasmírba küldik földolgozás végett, mi a kormányának legszigorúbb fölügyelete alatt olymódon történik, hogy semmiféle más tartomány számára el nem adathatik vagy nem esem-pesztethetik igazi pasumia-gyapjút. Punjabban s más tartományokban is készítenek finom sálókat, miket aztán igazi kasmírok gyanánt adnak el. Magában Kasmírban százezer személy foglal-kozik sálgyártással; a szövést egyáltalán férfiak, a fonást legnagyobb részben nők eszközlik. Egy kétségesebb sál készítése három takácsot negyedégy foglalkoztat, a drágább sálók készítéseben azonban három embernek egy évre, sőt öt évnegyedre is van szükségé.

A z ezredes.

— Elbeszélés **Turgenjew Ivántól.** —

I.

Talán láttál, szíves olvasó, olyan apró urasági lakokat, melyekben ezeltől huszonöt évvel Ukrajna oly szerföltt gazdag volt?

Napjainkban már alig van belőlük egy-kettő, és tíz év múlva talán az utolsók is eltűntek nyomtalanul.

Egy káka, nád és vízi növények segélyezte tó, mely menhelyül szolgált a folyton lármás, nyugtalan ruacáknak, a tó mögött kert hársfásorral, talajuk e díszével és büszkeségével, továbbá elvadt ággyakban »spanyol« eprek, azután pászmete-, vörös ribizske- és málnabokrok kuszába növe, melyek közül a rekkenő déli hőségben egy falusi leányka tarka kendőt csillamlék élő, és énekel derüire-borúra; nem messze a lambár áll, alacsony duocs kis épület, azontúl a narancsház, egy elpusztult konyhakert, a kárkón nagy zajtjal csiripelő verebekkel, és a bedült kút oldalában szunyokáló szürke kandurral; még tovább nagy lombozott almafák, melyeknek aljában félig zöld, félig sárgás fűszálak ringatóznak; beteges körte- és eseresnyefák, melyeken sohasem volt még gyümölcs látható; azután virágágyak, mákok, pániák, háromszínű violák, százsorszép rükere; jerikói lone, vad jazmin, szelence, ákác, és a méhek és darazsak szakadatlan dongása, zsongása s süri, illatos és leveles löherben. Végre az urasági lak; emeletes, de melynek csak az alapja van égetett téglából, a zöldszínű ablak táblákat keskeny és gyöngérámák foglalják be; a balkon, melynek idomtalan korlátfái kirohadtak, fölülről az oldalt hajló félemeletre dől, alulról pedig egy bozontos esüendes ebnek ad tanyát; a ház mögött egy tágas udvar terül el, melynek szögleteiben kóró, tüske és délig nyitó diszlik hatalmasan; jobbfelől a eselédházak, melyeknek ajtai mind tárva-nyitva, a rozant szalmatekőkön galambok, varjúk, azután egy jégverem rettenetesen rozsdás székakásával, két vagy három nyírfa, varjúfészkekkel az elszáradt ágak között; és azután a poros kocsiút és a mező, az ördögőcnéből hosszan elnyúlt sövény, a falu szürke apró házikói, a réten átkigyózó ér oldalán gágogó ludak. . .

Nos, kedves olvasóm, ismerős előtled e kép? Bem a házban egy kicsit már minden kimozdult helyéből, inog, elgöbült . . . de azért még állja a sarat! És meletted ad!

A kályhák olyanok, mint egy-egy elefánt; a butorok a háznál készülték különféle izlés szerint; szélesre tiprott, szinehagyott lábnyomok vezetnek az ajtótól a festett padlózatn végig; az előszobá-

ban eszek és passirták énekelnek apró kalitokban, az obédli sarkában pedig egy toronyformájú roppant angol óra ketegy e fölirattal: »Strikes-lent!«

Az elfogadóban az uraság olajba festett arc-kepe mogorva bámulattal néz le a falról. És mindenütt a kvas-alma, provence-i olaj és borszag kísér; legyek donognak a terítőn és az ablakokban; néha egy bator sváb is előbújik és a tükör rüdját tapogatja csápjáival. . . De ez nem tesz semmit. . . Azért itt el lehet élni, sőt nem is oly unalmasan, mint gondolják.

II.

Egy ily urasági laknak voltam én vendége ezeltől harminc évvel. Mint látják, biz az már nem mai dolog.

A kis birtok, mely az urasági lakhoz tartozott, egy tanulótársam tulajdona volt, és csak nem rég örökölte nagybátyjától. . . Ó maga sohasem lakott ott.

Nem messze a birtoktól nagy sivatag mocsárok terültek el, melyekben nyáron át roppant sok szalonka tartózkodott; barátom is, én is szenvedélyes vadászok voltunk, és éppen ezért megegyeztünk, hogy ő Moskvából, én birtokomról Péter napján kis birtokára rándulunk. Barátom azonban, — valami dolga akadván Moskvában — nem érkezhetett meg a kitűzött időre, és csak két nappal később jöhett, nélküle pedig nem akartam megkezdeni a vadászatot.

Engem egy öreg szolga fogadott, Szenzenoff Narkisz, ki már előre értesítve volt jöttöméről. Barátom tréfásan csak »Markisz«-nak hívta.

Egész lényem bizonyos önbizalom, sőt finomság ömlött el, és látszott, hogy tart valamit magára. Minket fiatalokat csak úgy félvállról nézett, de a többi birtokosokra sem adott sokat. Ellhunyt uráról nem valami nagy tisztelettel emlékezett, a vele hasonló sorsbeliket pedig egyszerűen megveté. Tudott olvasni és írni, és igen értelmesen és szabatosan beszélt. Templomba csak nagy ritkán járt, úgy hogy eretneknek tartották. Alakja hosszú és sovány, szintén hosszúak aca tetszetős. Hegyes orra és sürű szemöldéi voltak, melyeket majd ráncokba húzott, majd magasra emelt. Tiszta, bő, fekete kabátot és tédig örö eszmázt viselt, melynek száza szivalakulag ki volt metszve.

III.

Megérkezésem napján Narkisz, midőn reggelimet behoza, megállott az ajtóban, clesen szemembe nézett és miután szemöldéit föl- s alávonogatta, így szólott:

— Mit fog ön tenni, uram?

— Még azt magam sem tudom. Ha Petrovitsz Nikolaj (egy hívták barátomat) szavát beválthatta volna, úgy ma vadászni megyünk.

— Ön tehát, uram, azt hitte, hogy ő meg fog érkezni a kitűzött órára?

— Természetes.

— Hm!

Narkisz ismételen a szemembe nézett és részvételt meg-megrázogatta fejét.

— Ha olvasással kívánna tölteni az időt, — folytatá, — elhunyt gazdám után több maradt itt, ha tetszik, elhozom; de azt hiszem, aligha érez kedvet azokhoz.

— És miből gondolod?

— Ostoba könyvek mind, egytől egyig, nem a mostani fiatalágnak való!

— Olvastad talán?

— Ha nem olvastam volna, nem is mondhatnék ítéletet rólok. Egy álmoskönyv például . . . már micsoda könyv egy álmoskönyv? Vannak, az igaz, mások is . . . de azokat sem fogja ön olvasni.

— És miért nem?

— Mert a hittudományt tárgyalják.

Hallgattam Narkisz színtén.

— Nevezetesen a miatt boszankodom, — kezdém újra a társalgást, — hogy ily időt hom kell töltötnem.

— Méltóztassék a kertbe lesétálni, vagy az erdőbe. . . éppen a szerű mögött fekszik. Szeret ön horgászni?

— Vannak itt halak?

— A tóban, igen. Bajuszos tergélye, görgöcse, ponty, sügér nagy mennyiségben. Igaz, hogy most már túl vagyunk a tulajdonképi horgászás idején, júliusban vagyunk; de azért megkísérteni miért ne lehetne? Összeállítsak egy horgot?

— Légy oly jó.

— S majd elküldök önnel egy fut, az ráaggatja a kukacokat a horogra. Vagy talán jobb lesz, ha én megyek önnel?

Narkisz, úgy látszott, nem bizott bennem, hogy magam is el tudok banni a horoggal.

— Jöjj, kérlek, menjünk együtt. Narkisz mosolygott, nem szólván egy szót sem többet, azután összehuzta szemöldjeit és kiment a szobából.

IV.

Félóra múlva már horgászni mentünk. Narkisz egy csodálatos süvegget nyomott fejébe, és ez még tisztelretremelőbbá tette őt.

Ó ment elől, egyforma nyugott léptekkel; vállán két horognyél himbalódott fö s alá; egy meztel-lábas sieder egy vizes kannát és egy féreggel telt fazekat hozott utánunk.

— Itt a vizgát oldalán a nagyobb kényelem kedvéért egy padot állítottam! — kezdé Narkisz magyarázgatni, előre nézett és egyszerre fölkiáltott: — Ahó! A gyúteők már megint itt vannak! Ezek egy idő óta nagyon is gyakran jönnek.

Oda néztem, és a vizgát oldalán a padon, melyről éppen szó volt, két embert láttam ülni, háttal fordulva felénk, és kényelmesen horgászva. — Kik ezek? — kérém.

— Szomszédok! — viszonzá Narkisz elégedetlenül. — Otthon nincs mit enniök, azért aztán ide jönnek látogatába.

— S meg van nekik engedve itt a horgászás? — Elhunyt uram megengedte nekik; vajjon Petrovitsz Nikolaj szintén el fogja-e nézni, nem tudom. Ez a hosszú itt egy elkergetett sekrestyés, és a szó teljes értelmében semmi ember; a másik, a vastag, ezredes.

— Hogyan? ezredes? — ismétlém esodálkozva. Az ezredes ruhája még rongyosabb volt, mint a sekrestyésé.

— Ugy van, a mint mondom, ezredes. Azelőtt igen tekintélyes vagyón ura, most kegyelemkenyerén élő... azaz hogy abból el bizony szegény, a mit a jó isten ad neki. De mit tegyünk most már? Kiválasztották a legjobb helyet. Utóvégre is e kedves vendégeket el kell innen zavarnunk.

— Nem, Narkisz; nem bántjuk szegényeket. Űljünk ide kissé félrebb; ők nem zavarnak minket. Különben is én szeretnék megismerkedni az ezredessel.

— Hogyan, ön szeretne megismerkedni vele? — A mi ismeretséget illeti, ne gondolja ám, uram, hogy az valami nagyon élvezetes lesz önre. Az ezredes elnéje nagyon eltoppult, és beszéde együgyű, mint egy gyermeké. De nem is esoda, hisz túl van már a nyolevanon.

— Hogy hívják? — Thomits Wassily. Családi neve Guskoff. — És a sekrestyést? — A sekrestyést? Annak csak csúf neve van. Gurke-nak hívja itt mindenki. Mi az igazi neve tulajdonképen, azt csak a jó isten tudja. Haszon-talan, semmi ember. Elősi.

— Együtt élnek? — Nem, de a mint mondani szokták, az ördög egy kötéllal kötötte össze a kettőt.

V.

A talphoz értünk. Az ezredes ránk kereszté tekintetét, és azonnal ismét a horog dugója felé fordult. Gurke azonban föluggott, kirántá horogját a vízből, lekaptá fejéről süvegét, reszkető kézzel megsimítá kemény, sárga haját, magát mélyen meghajtá, és töredező hangon kacagott. Földuzzadt képe tanúságot tett arról, hogy az italt nem veti meg; összeran-csodott apró szeméi alázatosan csillogtak. Oldalba lökte szomszédját, mintha azt akarta volna tud-tára adni, hogy el kell menniök.

Az ezredes megmozdult a padon. — Maradjon ülve, sohase zavartassa magát! — kiáltán hirtelen. — Ön legkevésbbé sincs nekünk terhünkre. Mi majd oda ülünk önök mellé. Marad-jon nyugodtan.

Gurke vállat vont, hosszú; rongyos kötényét összecsapta, és rövidre nyírt bajuszát rágasálta. Jelenlétünk láthatólag terhére volt. Öröme meg-iramodott volna. De az ezredes már ismét horgá-jának parafa-dugóját kísérte figyelemmel. Az »elősi« egyet-kettőt köhintett, odaült a pad legszélére, süvegét térdére helyezte, és meztel-lábat a pad alá dugva, horgát szerényen a vízbe veté.

— Nos, hogy szolgál a szerencse? — kérde Narkisz méltósággal, a horognyélről lassan leoldva a zsinort.

— Valami hat pontyot már fogtunk, — felelé Gurke rekedt hangon, — és ez úr itt egy igen tisztességes sügérre tett szert.

— Ugy van! — ismétlé hebeogva az ezredes.

Figyelemmel kezdtem nézegetni a vízben megfordított alakját. Oly tisztán állott előttem, mintha tükörből láttam volna, csak hogy kissé homályo-sabbnak tetszett, s mintha ezüsttel lett volna behuzva. A széles tó üle léget röpitett felénk, és az annnyival inkább kellemesen hatott, mert fejünk fölött az aranyos sötétlők égből, a fák tetejéről nehéz, rekkenő hőség lebegett.

A talp körül meg sem mozzant a víz háta. Az árnyékban, melyet a part buja rekettyéje vetett a tóra, mint apró fényes gomboeskák csillogtak a vízi pókok, örökösen körben mozogva; a horog dugasza körül csak igen ritkán keletkeztek alig észrevehető vizkarikák, ha a halak játszo-tak a horoggal. Nem igen akartak bizony azok belokpani; teljes két óra alatt mindössze két pon-tyot és egy bajuszos tergelyét fogtunk. Az igazat megvallva, nem tudnám megmondani, miért költé föl az ezredes annyira kíváncsiságot. Rangja nem lehetett rám hatással; tönkre jutott nemesek már az időben sem tartoztak a rikaságok közé, és külsején sem volt semmi rendkívüli. A meleg süveg alatt, mely fejének felső részét egészen betakartá, egy vörös, simára borított kerek arc kandikált elő, kicsike orral, kis szájjal és világos-szürke szemekkel. Együgyűséget, lelki gyöngé-séget és öreget, teteletlen bánatot fejezett ki ez alázatos gyermekes arc. Puhá, felhár ki zeze, apró ujjai nagy tehetetlenséget, gyámoltalanságot árultak el. Megvallom, el nem tudtam gondolni, hogy e gyöngye elnéző aggastván, hogy lehetett valaha katonaszabású alak, miként tudott paran-csolni, rendelkezni, és különösen Katalin nehéz vasnapjaiban! Elnéztem hosszan; majd fölújta pofáját és szortyogott szájával, mint a gyermekek szoktak, majd fájdalmas erőlködéssel behunyta szemeit, mint az elaggottaknál tapasztaljuk. Közbe-közbe merőn a magasba nézett, és ilyenkor mint egy rám bámúlt a vízfekéből. Sajátságosan meg-hatós és sokatmondó volt e fájdalmas pillanat.

(Folytatás következik.)

H I R E K.

— (Nagylelkű adomány.) Ipolyi Arnold beszterce-bányai püspök évek óta igen érdekes képtárt gyűjtött össze, melynek darabjai leginkább a XIII—XV. század-beli leghíreseb művészeké valók. A derék főpap e képtár legkínálóbb darabjait mielőtt püspöki székhelyére uta-zott volna, az Eszterházy-féle országos képtárnak aján-lódotta. Önmaga kért föl szakértőket, hogy válogassák ki a legszebb példányokat. Most már az Eszterházy-kép-tárban egy Ipolyi-terem van berendezve s ezekben 60 darab oly festmény, mely a képtár műalkotjait igen kerekdeden egészíti ki.

— (Zemészeti pályázat.) A n.-váradí országos dalár-nyepélyen előadandó verseny mű-nyegyesre az országos daláregyesület pályázatot nyitott. Be is érkezett kilene mű, de a bírálók egyiket sem érdemesítették jutalomra. Az ünnepejyre tehát versenydarabul Zimay László »Dalra magyar« című férfi négyesét tüzték ki.

— (A magyar földrajzi társulat alakulási köz-gyűlése) april hó közepén fog megtartani. Főkéretnek mindazok, kiknek kezei közt fölhevíási ív van, hogy azt minél tügább körben megismertetni, s ha alálrók akad-nak, a »Térmezés« szerkesztőséghez Pestre mielőbb beküldeni sziveskedjenek; egyébiránt ki a társulat tagja óhajt lenni, ebbeli számdékát a fölhevíási ív nélkül is közölheti ugyancsak a »Térmezés« szerkesztőségével.

— (A létesítendő pesti népszínház) ügyében a nagybizottság s napokban fogja szétküldeni a felszólí-tásokat az ország hazafias közönségéhez. A színházban nem lesz helye a magasabb tragédiának és operának; nagyságára nézve legalább 2500 nézőt kell befogadnia. Ily kiterjedés mellett az építési költségek 600,000 frta vannak szálvá. A részvények kibocsátása nem talált pártolásra, hanem elfogadtattott, hogy legyenek alapító, adakozó és segélyező tagok, kik bizonyos meg-különböztetésekben részesüljenek. Az alapító tagok, kik 200 frton felül fizetnek, a színház ügyeire nézve többledeképen gyakorolnak befolyást; a segélyező tagok, kik 200 frton alul fizetnek, az évenként rendezendő rendkívüli előadásokat látogathatják díjtalanul; az ada-kozók pedig (kik 10 frton alul áldoznak), névszerint boirhatnak a színházi emlékkönyvbe. Mihelyt 200 ala-pítvány alá lesz írva, meg fog tartatni a közgyűlés, mely részletesebb pontozatokat állapítand meg. A mint a színház elkészült és életbe lép, annak ügyei vezetésére egy héttagu bizottságot választanak, melybe az alapí-tók négy, Pestváros közönsége pedig három tagot választanak. E hét tagu választmány képezendő a szín-ház vezető organumát.

— (Szini kongresszus.) Vidéki színdarabok küldö-tei az egész héten tanácskoztak Pesten. Már tavaly ilyenkor megállapították a vidéki színdarab nyugdíjintézet főelveit, s ezúttal részletesben szabályozták azt, vala-mint a központi szini kormányzatánasot is újra szer-vezték. E kongresszusoknak az is célja, hogy a vidéki színdarab hiányait megvitassák s azokon segítsen, s e vég-ből színdarab-szövetséget alakult, melynek Pesten van köz-ponti működési köre. Az ülésekben Ribáry József belügy-miniszteri osztálytanácsos elnököl, mint a központi kobelet elnöke. A vidék részéről 52 küldött volt jelen. A lefolyt évben a színdarabok összes bevételei 7170 ft 75 kr-ra, kiadási 1019 ft 13 kr-ra ruktak, a maradévy tehát 6151 ft 62 kr., melyből 6000 ft az első hazai takarékpénztárban, 50 ft pedig, mint a szabolesi takarékpénztár adománya, saját pénztárban kamatoz. A nyugdíj-egylet javára befoyt összesen 6502 ft 75 kr., melyből a 781 ft 66 kr-ra rugó ki-adások levonásával fennmarad 5721 ft 9 kr.

— (Rövid hírek.) »Jó hazafiak« cím alatt Toldy Istvántól igen értévaló négyfelvonásos vígjátékot adtak elő a nemzeti színházban. A vasuti koncessió utáni düh és a szájas hazafiság van benne sikerülten kigúnyolva. — A királyné e hó 26-kán Budára érke-zett. — József főherceg a honvédegyesületet alkalmával az ország több részén szendéket fog tartani. — Az esztergami primást a mult héten ligyékésrv miatt operálták az orvosok, de egészségi állapota nem vesző-lyes. — Jenoy Gyula, nagy jövőt ígért fiatal orvos, mire 27-kén elhunyt Debrecenben, 31 éves korában. — A pesti állatkert igazgatója, Heggyesy Kálmán lemond-tott, s most e helyre pályázót van hirdetve. — A petro-zsávyi közszénbányák néhány mellékéiga meggyúlt, a bajt azonban nem vallják veszélyesnek.

Uj könyvek. Megjelent a Psenyeceki Nagy Sándor által megindított nyelvé-öknotatási rendszert tárgyaló füzetekből ismét kettő, és pedig a francia nyelvből a 10-ik levél, s az angolból a 13-ik. Kikölnk Péter székesfehérvári könyvnyar kiadásában megjelent Pauer János e. püspök és akad. tag egy történelmi értekezése: »Székes-Fehérvártől koronázott királyok« melyet szerző a fehérvári Vörösmarty-kör mult évi nov. 30-án tartott gyűlésén is fölolvastott. Ára a 42 lapra terjedő füzetnek 30 kr.

Uj hangjegyek. Az »Apollos« zenemű-folyóirat 6-ik és 7-ik száma megjelent. Tartalma: Kőfátalképek Petényi Oktáv-tól. Velencei karneval Poor Vilmostól. Jaj de szomoruan szól a nyulány Baloghól. Örömkönyvek Mihály Ignációl. Polka-mazurka Wreschitzól. Induló Mozzartól. Ballada Boildientól. Pastala Véghől. Délibáb Czapizstól. Népdalok Tarsizstól. A változatos tartalom folyóirat előfizetési ára egy évre 5 ft, mely összeg Fellegi Viktor szerkesztőhöz Budára küldendő.

Szerkesztői üzenetek.

— Z. Hajók. G. I. A legutóbbi levélre volna valami vála-szolni valók, de nem tudjuk hová címezni. Anyját előre is megjegyzünk, hogy még éppen most nem, de egy három hó múlva valószínűleg. — »Csata után«... Nincs benne semmi erő, pedig az ily balladai tárgyak többet kívánunk, mint rimeke«. — R. M. Pest. Most már várunk kell, legalább addig, míg Turgenjev beszéde véget nem ér. Ezzel nem késhetünk, miután ily kitűnő író művét rögtön lefordítják. s közlik mindenfelé. — Sz. Jelenlét: L. A. Ürülünk, ha tesz-tett. Gondunk lesz, hogy a te mézettudományok és termé-zetrajz köréből minél érdekes közleményeket adhassunk.

TARTALOM.

Cikkek: »Sayous Ede.« — »v.« — »A szendrői gróf.« (Ballada.) új. »Abot gi Kornelól.« — »A novérok.« (Eredeti elbeszélés.) »Szepjüldi Ö. Ferencól.« — »Magyarország állam-gazdaságra az Árpád-királyok alatt. Hóke Lapostól.« — »A feleke.« — »A dugaszja.« — »Indiai szivetek.« — »Az ezreles.« (Elbeszélés Turgenjev Ivántól.) — »Hírek.« — »Képek: Sayous Ede.« — »Fecskek lapotók-összekeben.« — Dugaszja hántása.« — Husvétí kép.

H i r d e t é s.

Cachemir kendő,

Szép, jó és olcsó!

Legujabb női ruha-kelmék

bámulatatos olesó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék

3, 4, 5, 6 frtért, ugyszinte a

legünomabb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF

üzletében, Pest, uri-utca 1-ső sz. a Párisi ház hemenetűl.

Mustrák kívánatra mindenkinék ingyen és bérmentesen küldetnek s megrendelések után-vét mellett azonnal eszközöltetnek.

2

Ánzlat-és ágyterítők.